

Zero Waste Europe (Zero Odpadów Europa) została utworzona żeby umożliwić społecznościom przemyślenie ich podejścia do zasobów. W coraz większej liczbie regionów, stowarzyszenia obywateli, biznes i władze lokalne podejmują istotne działania w kierunku wyeliminowania odpadów z naszego społeczeństwa.

STUDIUM PRZYPADKU #6

ekaina 2015

HISTORIA

GIPUZKOA

Prowincja Gipuzkoa, w hiszpańskim Kraju Basków, w ciągu pięciu lat niemal podwoiła swój wskaźnik recyklingu, sprawiając, że inwestycje w spalarnie odpadów stały się zbędne. Region stał się żywym dowodem na to, że przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym jest możliwe, oraz ugruntował swoją pozycję jako wzór dla innych zmagających się z wyznaczonymi przez UE na rok 2020 poziomami recyklingu.

Gipuzkoa – Europejski model przejścia od spalania do Zero Odpadów. Jak to się zaczęło?

Średni poziom selektywnej zbiórki odpadów w Hiszpanii wynosi obecnie około 30%. W 2002 roku w Gipuzkoa na wysypiska trafiało 80% odpadów. Podążając za ówczesnymi trendami, aby usprawnić gospodarkę odpadami, władze rozważyły inwestycję w spalarnię odpadów.

Przygotowano Plan Zintegrowanej Gospodarki Odpadami dla Gipuzkoa na lata 2002-2016. To właśnie ten plan po raz pierwszy stwierdzał, że spalarnia odpadów jest Gipuzkoa potrzebna. Celem planu było zwiększenie recyklingu do 30% do roku 2016; jednakże nie brano w ogóle pod uwagę możliwości selektywnej zbiórki odpadów organicznych i odpadów nadających się do recyklingu. Plan przyjmował też założenie, że zwiększenie recyklingu ponad 40% jest niemożliwe oraz przewidywał, że produkcja odpadów będzie niepowstrzymanie wzrastać.

Tymczasem kiedy tylko ogłoszono nazwę miejscowości wybranej pod budowę spalarni, lokalna społeczność zmobilizowała się w opozycji do zaproponowanego systemu gospodarki odpadami i zaczęła opracowywać alternatywny scenariusz.

- Powierzchnia w kilometrach kwadratowych: 1909
- Liczba samorządów lokalnych: 88
- Liczba mieszkańców: 732 468
- Produkcja odpadów: 315 000 Mg/rok
- Selektywna zbiórka odpadów (2014): 51%
- Odpady resztkowe na osobę na rok: 232 kg

2009: Pierwsze samorządy rozpoczynają podróż w kierunku Zero Odpadów

Usurbil to miejscowość zamieszkała przez około 6000 osób, w pobliżu miejsca wybranego pod budowę spalarni. W 2009 roku podjęto tam odważną decyzję o wprowadzeniu segregacji odpadów komunalnych, ze szczególnym uwzględnieniem oddzielnej zbiórki odpadów organicznych. Do tego czasu nikt w Gipuzkoa nie miał doświadczenia w podobnych rozwiązaniach, nie było też możliwości naśladowania sąsiednich miast. Jedyne, co mieli mieszkańcy Gipuzkoa, to obywatelską mobilizację i polityczną chęć wprowadzenia lepszego rozwiązania. W ten sposób, ze wsparciem ekspertów z ruchu Zero Odpadów z Katalonii, Usurbil przygotował innowacyjny system zbiórki odpadów komunalnych, który zwiększył recykling czterokrotnie w ciągu zaledwie jednego miesiąca.

Po sukcesie nowego systemu w Usurbil, dwa kolejne miasta przyjęły tę samą strategię w 2010 roku – jednym z nich było miasto Hernani, zamieszkałe przez 20 000 osób. Podobnie jak w Usurbil, i tutaj siłą napędzającą zmiany była mobilizacja mieszkańców wraz z wybranymi przez nich politykami. Wprowadzenie nowego systemu w kolejnych miastach poprzedzono konsultacjami z lokalnymi społecznościami. W każdym mieście zorganizowano ponad 20 spotkań, na których mieszkańcy decydowali o częstotliwości i porach zbiórki różnych rodzajów odpadów.

Dla przykładu, w Hernani odpady organiczne zbierane są trzy razy w tygodniu, opakowania z tworzyw i metalu dwa razy, papier i tektura raz, a raz na dwa tygodnie zbierane są odpady resztkowe. Dzięki selektywnej zbiórce odpadów, recykling zwiększył się z 28% do 82% w ciągu zaledwie kilku miesięcy, utrzymując się na podobnym poziomie przez kolejne lata.

Oczywiście zwiększenie recyklingu może oznaczać większe wydatki na zbiórkę, ale oznacza też wzrost zysków ze sprzedaży przetworzonych materiałów, a także zmniejszony łączny koszt przetwarzania odpadów – **obecnie wynosi on 17% budżetu, podczas gdy przed zmianą stanowił aż 74%**. Ponadto w 2012 roku niewielkie miasto Usurbil stworzyło po jednym nowym miejscu pracy na każde 1000 mieszkańców oraz zaoszczędziło 149,535 euro, a więc około 25 euro na osobę na rok.

2011: Partia wspierająca budowę spalarni przegrywa wybory

W międzyczasie władze regionalne nie przerwały swoich dążeń do zbudowania spalarni, ignorując zarówno dowody na skuteczność alternatywnego rozwiązania, jak i fakt, że ilość odpadów wytwarzanych w Gipuzkoa już wtedy nie była wystarczająca dla sprawnej pracy planowanej instalacji. Sprzeciw społeczności i upór władz Gipuzkoa w przeforsowaniu budowy drogiej nadwymiarowej

spalarni w końcu przyczyniły się do ich przegranej w wyborach, jednocześnie doprowadzając do zwycięstwa partii wspierającej wysiłki obywateli w celu zmniejszenia produkcji odpadów w ramach ruchu Zero Odpadów.

W 2012 roku nowe władze przedstawiły alternatywny plan dla infrastruktury regionu, zainspirowany programem gospodarki o obiegu zamkniętym, zaprezentowanym przez Komisję Europejską. **Plan zakładał przestrzeganie wyznaczonego przez UE celu 50% odpadów poddawanych recyklingowi w 2020 roku, stopniowo eliminując składowanie odpadów recyklowalnych i dążąc do zaprzestania składowania odpadów, które nie przeszły procesów przetwarzania.**

Nowy plan skupiał się na wprowadzeniu intensywnej selektywnej zbiórki odpadów, ze szczególnym uwzględnieniem przetwarzania odpadów organicznych, dla których przewidziano specjalne kompostownie. Nowy plan uczynił spalanie odpadów zbyt kosztownym, a także trzykrotnie zredukował liczbę niezbędnych inwestycji. Ponadto, przy znacząco niższych kosztach, nowy system pozwolił na dziesięciokrotne zwiększenie liczby miejsc pracy przy przetwórstwie odpadów. Dodatkowo ograniczono emisję szkodliwych substancji przy transporcie odpadów, poprzez proste wprowadzenie zasad bliskości przy kompostowaniu odpadów organicznych.

Plan wspierał też kompostowanie domowe i lokalne, w wyniku czego zwiększyła się liczba miejscowości gospodarujących odpadami samodzielnie, zmniejszając koszt ich zbiórki i przetwarzania.

Przygotowano projekty i kampanie informacyjne mające na celu edukację społeczeństwa w kwestiach związanych z redukcją ilości odpadów i ich ponownym wykorzystywaniem. W tym samym czasie uruchomiono także kilka interesujących eksperymentów społecznych mających na celu poradzenie sobie z problemem trwającego kryzysu gospodarczego.

Aby zapobiec marnowaniu żywności, w 2013 roku władze nawiązały współpracę z Bankiem Żywności Gipuzkoa, aby wspólnie pracować z ludźmi zagrożonymi wykluczeniem społecznym, którzy pomogli rozproszyc 741 ton żywności wśród potrzebujących.

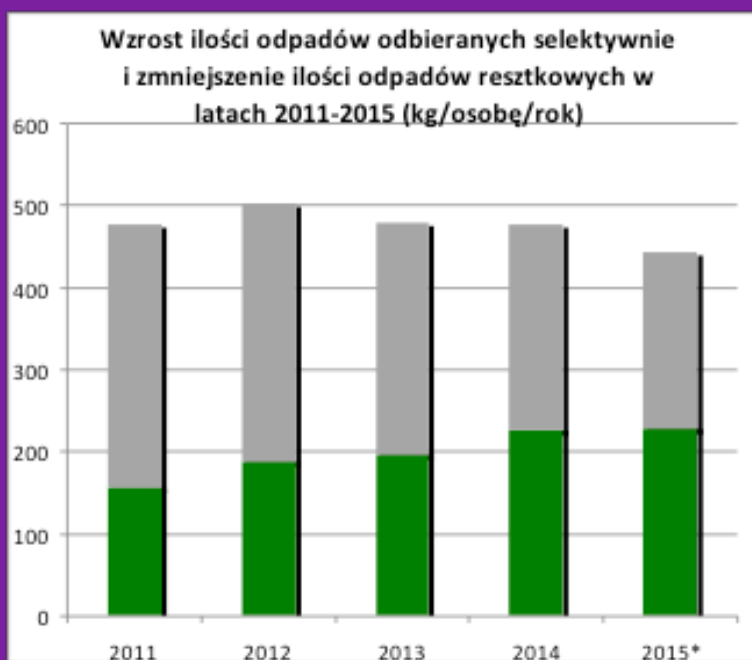
Żywność, która miała zostać wyrzucona przez duże sklepy na skutek przekroczonej daty ważności lub mechanicznych uszkodzeń opakowań, została zebrana i posortowana, a produkty wciąż nadające się do spożycia przekazane ludności.

Aby zachęcać społeczeństwo do ponownego wykorzystywania odpadów, we współpracy z fundacją EMAUS, zbudowano Ekocentra zajmujące się

odzyskiem materiałów i promowaniem handlu używanymi rzeczami. Pozwoliło to także na utworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Co do spalarni, fakt, że nie została zbudowana, stanowił złamanie kontraktu z bankami i Europejskim Bankiem Inwestycyjnym. W konsekwencji obywatele Gipuzkoa musieli zapłacić 8,19 milionów euro za inwestycję, która nie powstała i nie była potrzebna. Mimo tych wydatków, w porównaniu z prognozami dla spalarni, plan Zero Odpadów pozwolił zaoszczędzić Gipuzkoa 258 milionów euro. i będzie przynosił kolejne ekonomiczne, społeczne i ekologiczne korzyści w nadchodzących latach.

* Tylko za pierwszy kwartał 2015 r.

2011 - 2015
 wytwarzanie odpadów –
 spadek o 7%
 wytwarzanie odpadów
 resztkowych – spadek o 32%

Poziom recyklingu:
 z 32% w 2011 do 51% w 2015

2013 - 2015: Zero Odpadów rozpowszechnia się w Gipuzkoa

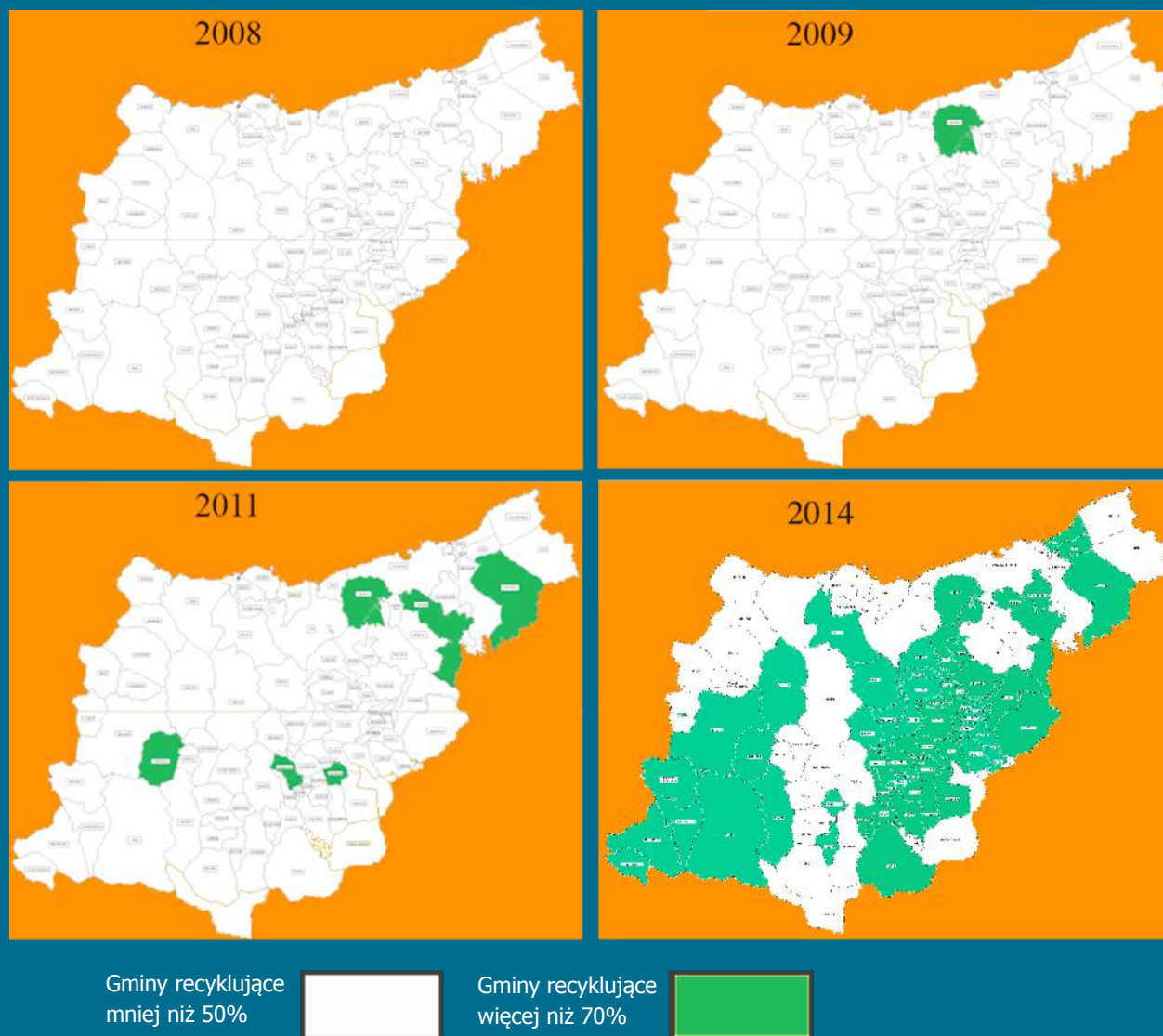
Na początku 2013 roku tylko pięć samorządów w Gipuzkoa podjęło się opisanych przemian, zbierając selektywnie 70% odpadów. Pod koniec 2014 liczba ich wzrosła do sześćdziesięciu - a więc dwie trzecie samorządów w Gipuzkoa zbiera selektywnie ponad 70% odpadów, a wiele z nich osiąga 80% recyklingu.

Wprowadzanie systemu przez kolejne samorzady jest kontynuowane, dzięki czemu już na początku 2015 roku Gipuzkoa, osiągając poziom 53% selektywnej

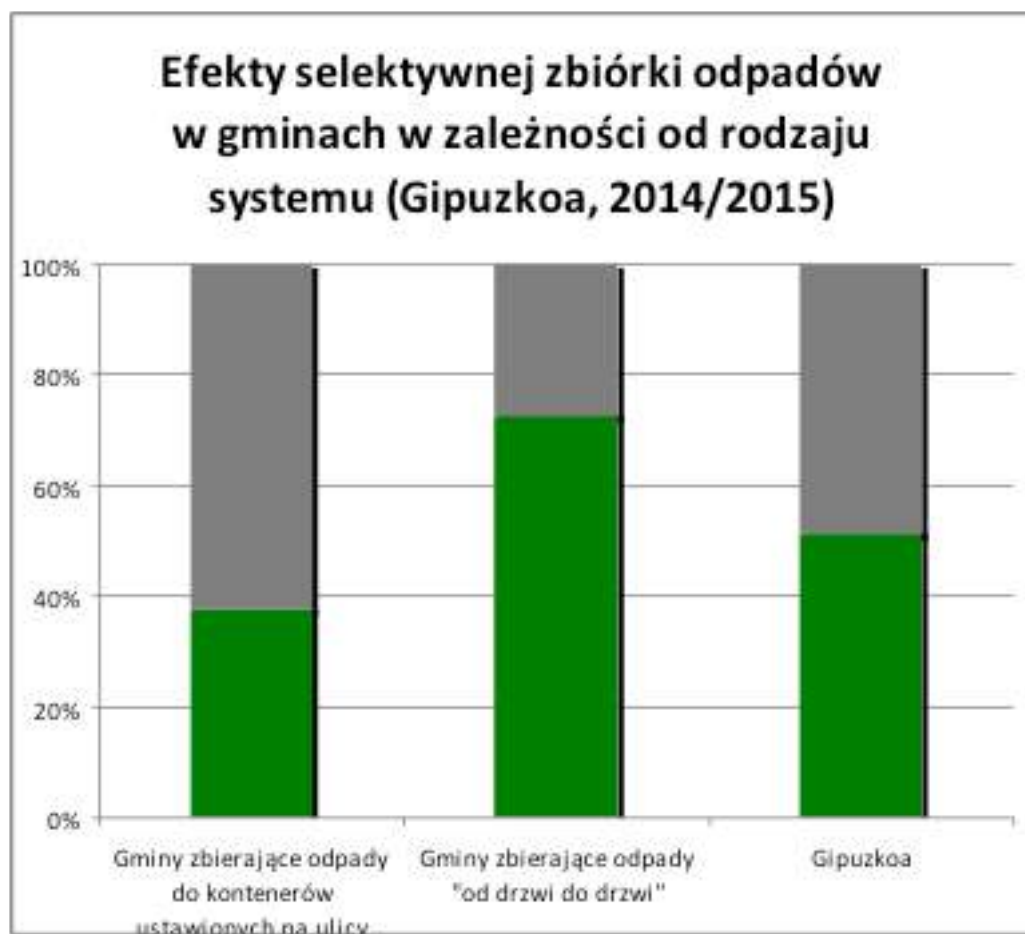
zbiórki odpadów w skali regionu, spełniła cele recyklingu wyznaczone przez Unię Europejską na rok 2020. Celem regionu jest osiągnięcie 70% selektywnej zbiórki w 2020 roku – poziom, który UE chce uzyskać w roku 2030.

Aktywne zapobieganie powstawaniu odpadów u źródeł pozwoliło na stały spadek ilości wytwarzanych odpadów, pomimo wzrostu PKB regionu w ciągu ostatnich lat. 57 218 mieszkańców (jedna dziesiąta populacji) kompostuje odpady organiczne we własnych gospodarstwach domowych lub wspólnie z lokalnymi społecznościami, oszczędzając zarówno własne jak i społeczne fundusze.

Rozwój selektywnej zbiórki odpadów w Gipuzkoa

Poprawę widać jeszcze wyraźniej biorąc pod uwagę, że okęgi, w których wprowadzono opisane zmiany, zamieszkuje zaledwie jedna piąta populacji Gipuzkoa. Dowodzi to, że lokalnie wyniki są jeszcze lepsze, osiągając ponad 80, lub nawet 90% selektywnej zbiórki odpadów.

Dalsze kroki i wnioski

Gipuzkoa reprezentuje najszybsze w Europie przejście z systemu opartego na wyrzucaniu i składowaniu odpadów do systemu Zero Odpadów, niemal podwajając swój wskaźnik recyklingu w ciągu czterech lat, z prognozami na dalszy jego wzrost w nadchodzących latach.

Przypadek Gipuzkoa potwierdza, że rezygnacja ze spalania odpadów jest nie tylko możliwa, ale także wskazana, ze względu na niższe koszty, zwiększony poziom recyklingu, wzrost liczby miejsc pracy oraz ze znacznie mniejszym negatywnym wpływem na środowisko.

Ten przypadek dowodzi także, że możliwy jest wzrost recyklingu do poziomu 70% w zaledwie dziesięć lat, pokazując, że nie ma żadnych przeszkód, aby europejskie cele dotyczące recyklingu na 2030 wyznaczyć na 70%.

Opracował
Joan Marc Simon
Zero Waste Europe

Tłumaczenie
Anna Pabian
Fundacja Piaskowy Smok

Zero Waste Europe gratefully acknowledges financial assistance from the European Union. The sole responsibility for the content of this publication lies with Zero Waste Europe. It does not necessarily reflect the opinion of the funder. The funder cannot be held responsible for any use that may be made of the information contained therein.

Iturriak

Źródła

GHK, Gipuzkoako Hondakinen Kontsurtzioa
Ibaiondo Industrialdea 27-3,
20120 Hernani Gipuzkoa, Hiszpania
www.ghk.eus

Dodatkowe informacje:

www.zerowasteurope.eu
www.facebook.com/ZeroWasteEurope

Kontakt:

info@zerowasteurope.eu
Twitter @zerowasteurope